

Sygn.akt III AUa 801/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lutego 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Bożena Szponar - Jarocka (spr.)

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka

SA Teresa Suchcicka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 lutego 2019 r. w B.

sprawy z odwołania L. S. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o emeryturę za okres od 1 marca 2018 roku do 31 maja 2018 roku

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 października 2018 r. sygn. akt IV U 998/18

oddala apelację.

SSA Teresa Suchcicka SSA Bożena Szponar - Jarocka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka

Sygn. akt III AUa 801/18

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 15 czerwca 2018 r., działając na podstawie art. 24, 26 i 129 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) przyznał L. S. (1) emeryturę od 1 czerwca 2018 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła L. S. (1), domagając się jej zmiany i przyznania świadczenia emerytalnego od chwili uzyskania do niego prawa. Zaskarżonej decyzji zarzuciła naruszenie przepisu art. 116 ust. 1 a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z którego wprost wynika, że organ rentowy winien był wszcząć z urzędu postępowanie w sprawie o emeryturę.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 3 października 2018 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał L. S. (1) prawo do emerytury od dnia 1 marca 2018 r. (pkt I) oraz stwierdził, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt II).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że decyzją z dnia 19 listopada 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił L. S. (1) prawa do świadczenia przedemerytalnego. Od powyższej decyzji wnioskodawczyni wniosła odwołanie do sądu. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego w sprawie o sygn. akt IV U 2649/15 Sąd Okręgowy w Olsztynie zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał L. S. (1) prawo do świadczenia przedemerytalnego od dnia 5 listopada 2015 r. W wykonaniu wyroku, decyzją z 12 lipca 2016 r. organ rentowy przyznał odwołującej świadczenie przedemerytalne, informując że prawo do powyższego świadczenia ustanie w dniu poprzedzającym dzień osiągnięcia przez ubezpieczoną wieku 61 lat i 4 miesięcy. Organ rentowy wypłacał świadczenie przedemerytalne do 28 lutego 2018 r. W dniu 1 marca 2018 r. skarżąca osiągnęła wiek 61 lat i 4 miesięcy.

Z dalszych ustaleń Sądu wynikało, że w czerwcu 2018 r. L. S. (1) złożyła w ZUS wniosek o emeryturę, domagając się jej przyznania od 1 marca 2018 r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego. Zaskarżoną decyzją organ rentowy przyznał wnioskodawczyni emeryturę od 1 czerwca 2018 r., tj. od miesiąca w którym wpłynął wniosek.

Oceniając stan faktyczny sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że w świetle uregulowań ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zasadą jest przyznawanie świadczeń emerytalno-rentowych na wniosek osoby zainteresowanej. Jak wynika z treści art. 129 ust. 1 powołanej wyżej ustawy, świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Jednocześnie w myśl art. 116 ust. 1 ustawy postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Wyjątek od tej zasady został zawarty w art. 116 ust. 1 a ustawy emerytalnej. Zgodnie z jego brzmieniem postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego wynosi 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Przed zmianą brzmienia tego przepisu od dnia 1 października 2017 r., dokonaną ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017. (...)), przepis art. 116 ust. 1 a stanowił, że postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego określają przepisy art. 24 ust. 1a i 1b oraz art. 27 ust. 2 i 3.

Sąd I instancji zważył, że wnioskodawczyni nabyła prawo do świadczenia przedemerytalnego w czasie, gdy jej wiek emerytalny był regulowany uchylonym już przepisem art. 24 ust. 1 a ustawy. Okoliczność ta jednak nie ma jakiegokolwiek wpływu na ocenę żądania skarżącej, bowiem niezależnie od brzmienia przepisu art. 116 ust. 1 a, organ rentowy w przypadku odwołującej winien był wszcząć postępowanie w sprawie o emeryturę z urzędu. W art. 19 ust. 1 wymienionej wyżej ustawy zmieniającej wskazano, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych powiadamia osoby, które w dniu wejścia w życie ustawy mają ustalone prawo m.in. do świadczenia przedemerytalnego o zachowaniu prawa do tego świadczenia do dnia osiągnięcia wieku emerytalnego określonego dla danej osoby zgodnie z przepisami obowiązującymi w dniu poprzedzającym dzień wejścia w życie niniejszej ustawy, chyba że prawo do tych świadczeń ustanie przed tym dniem oraz o obowiązujących od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy warunkach nabycia prawa do emerytury i możliwości zgłoszenia wniosku o emeryturę po osiągnięciu wieku emerytalnego wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Wnioskodawczyni ukończyła 60 lat w dniu (...), a zatem po wejściu w życie ustawy obniżającej wiek emerytalny, mogła przejść na emeryturę. Pomijając już kwestię tego, czy organ rentowy poinformował skarżącą o treści art. 19 ustawy zmieniającej (w aktach brak jest takiej informacji), Sąd pierwszej instancji zauważył, że takiego wniosku odwołująca się nie składała. Wobec tego w jej przypadku organ rentowy zobowiązany był - w myśl regulacji wynikającej z art. 116 ust. 1 a - wszcząć postępowanie o emeryturę z urzędu, z chwilą osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w uchylonym z dniem 1 października 2017 r. przepisie art. 24 ust. 1a.

W ocenie Sądu Okręgowego treść art. 116 ust. 1 a ustawy emerytalnej nakłada na organ rentowy obowiązek wszczęcia postępowania o emeryturę z urzędu, następstwem którego jest wydanie decyzji przyznającej świadczenie wobec spełnienia warunków wymaganych do nabycia prawa. W świetle powyższej regulacji brak jest podstaw do podzielenia stanowiska organu rentowego, by do skutecznego przyznania prawa do emerytury w przedmiotowej sprawie, był konieczny wniosek skarżącej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł jak w pkt I wyroku.

W ocenie Sądu I instancji w niniejszej sprawie istniały podstawy do obciążenia odpowiedzialnością organu rentowego za nieprzyznanie odwołującej prawa do emerytury od 1 marca 2018 r. (art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Skoro organ rentowy zobowiązany był działać z urzędu, to stosownie do treści art. 118 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. winien był wydać decyzję w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, a nie czekać na złożenie wniosku o emeryturę przez ubezpieczoną. Organ rentowy uchybił obowiązkowi wszczęcia postępowania z urzędu, w konsekwencji czego odwołująca się nie otrzymała w terminie należnego jej świadczenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając mu:

- naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 129 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1270) poprzez przyjęcie, że ubezpieczonej przysługuje od 1.03.2018 r. z urzędu przyznanie prawa do emerytury w sytuacji wypłacanego świadczenia przedemerytalnego, a nie od daty zgłoszenia wniosku o emeryturę;

2. naruszenie art. 116 ust. 1a ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1270) poprzez uznanie, iż na organie rentowym ciąży obowiązek wszczęcia postępowania i wydania decyzji.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, tj. oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna.

Sąd odwoławczy podziela w całości dokonane ustalenia faktyczne i rozważania prawne i uznaje je za własne. Tytułem przypomnienia należy wskazać, że decyzją z dnia 12.07.2016 r. na podstawie prawomocnego wyroku sądowego organ rentowy przyznał L. S. (1) świadczenie przedemerytalne od 5.11.2016 r. informując jednocześnie, że prawo do tego świadczenia ustanie w przeddzień osiągnięcia przez wnioskodawczynię wieku emerytalnego - 61 lat 4 miesiące (tzn. 28 II 2017 r.). Na mocy art. 1 ust. 5 pkt a ustawy z 16 XI 2016 r. (Dz.U. z 2017 r. p. 38) od 1 X 2017 r. zmieniono brzmienie art. 24 ust. 1 w następujący sposób – ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 XII 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn, z zastrzeżeniem art. 46, 47, 50, 50a, 50e i 184.

Na mocy art. 19.1 tego aktu prawnego Zakład Ubezpieczeń Społecznych miał obowiązek powiadomić osoby, które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy mają ustalone prawo do m.in. świadczenia przedemerytalnego na podstawie ustawy, o której mowa w art. 11 (ustawa z dnia 30 IV 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych) o zachowaniu prawa do świadczenia do dnia osiągnięcia wieku emerytalnego określonego dla danej osoby zgodnie z przepisami obowiązującymi w dniu poprzedzającym dzień wejścia w życie niniejszej ustawy, chyba, że prawo do tych świadczeń ustanie przed tym dniem oraz obowiązujących od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy warunkach do nabywania prawa do emerytury i możliwości zgłoszenia wniosku o emeryturę po osiągnięciu wieku emerytalnego wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn.

Innymi słowy na mocy wskazanego wyżej przepisu przejściowego L. S. (1) w okresie od 1.10.2017 r. do 28.02.2018 r. mogła zachować prawo do świadczenia przedemerytalnego bądź wystąpić z wnioskiem o emeryturę.

13.07.2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. wystosował do L. S. pismo informujące ją o treści art. 19.1 powołanej wyżej ustawy. Kwestią sporną pozostaje, czy odwołująca otrzymała niniejsze pismo. Organ rentowy

w apelacji podnosił, że L. S. na mocy porozumienia z pocztą wyraziła zgodę na pozostawianie kierowanych do niej przesyłek pocztowych w skrytce pocztowej. Ubezpieczona stanowczo zaprzeczyła temu i wskazywała, że nie otrzymała pisma z ZUS (k. 31). Powyższa okoliczność nie ma jednak rozstrzygającego znaczenia w sprawie.

Zgodnie bowiem z treścią art. 116 ust. 1a ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego wynosi 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn.

Do 30 IX 2017 r. przywołany wyżej przepis obowiązywał w brzmieniu następującym – Postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego określają przepisy art. 24 ust. 1a i 1b oraz art. 27 ust. 2 i 3 ustawy emerytalnej. Niesporne w sprawie jest, że wnioskodawczyni nie złożyła wniosku o emeryturę w okresie od 1 X 2016 r. do 28 II 2017 r., w tym czasie otrzymywała świadczenie przedemerytalne.

Zdaniem Sadu Apelacyjnego organ rentowy powinien był w przypadku odwołującej wszcząć z urzędu postępowanie o emeryturę przed ukończeniem poprzednio obowiązującego, podwyższonego wieku emerytalnego tj. 61 lat 4 miesiące. Przepis art. 19.1 ustawy z 16 XI 2016 r. nakładający na organ rentowy obowiązek powiadomienia o możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę nie zwalniał go z wszczęcia z urzędu postępowania o emeryturę w stosunku do osób, które w dacie 1 X 2017 r. miały ukończone 60 lat (kobiety), lecz nie osiągnęły wieku emerytalnego wymaganego na mocy ustawy z 30 IX 2017 r.

Zaakceptowanie przeciwnego stanowiska stawiałoby takie osoby (do których należy odwołująca) w gorszej sytuacji prawnej od osób, które osiągnęły wiek 60 lat (kobiety) po 1 X 2017 r. lub ukończyły wiek emerytalny na mocy poprzednio obowiązujących przepisów przed 1 X 2017 r., co byłoby sprzeczne z zasadą równości wobec prawa zawartą w art. 32 Konstytucji RP. Przepis art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wprowadza generalną zasadę postępowania emerytalno-rentowego tj. zasadę wnioskowości (fakultatywności). Działanie z urzędu w sprawach świadczeń określonych w art. 3 ustawy ma charakter wyjątkowy i musi wynikać wprost z ustawy. Przykładem sytuacji obligatoryjnego działania organów rentowych jest przewidziane w art. 116 ust. 1a ustawy emerytalnej wszczęcie z urzędu postępowania o emeryturę dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego, których wiek emerytalny wynosi 60 lat (w przypadku kobiet). Ustawodawca nie określił terminu wszczęcia tego postępowania. Wydaje się jednak, że termin ten powinien przypadać na tyle wcześniej, by umożliwić wydanie decyzji przyznającej prawo do emerytury w dacie osiągnięcia przez ubezpieczonego wieku emerytalnego.

W niniejszej sprawie organ rentowy nie wszczął postępowania z urzędu w sprawie dotyczącej emerytury L. S.. Taką bezczynność organu rentowego należy rozumieć w kategoriach błędu. W wyroku z dnia 12.08.1998 r. (II UKN 171/98) SN stwierdził, że bezpodstawne pozostawienie bez rozpoznania wniosku strony o przyznanie prawa do renty inwalidzkiej jest równoznaczne z odmową przyznania świadczenia, które należy traktować jako błąd organu rentowego. Analogicznie w przedmiotowej sprawie niewszczęcie przez ZUS z urzędu postępowania w sprawie o emeryturę odwołującej należy traktować jako błąd organu rentowego.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 XII 2015 r. w sprawie I UK 533/14 stwierdził – z art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej wynika, że znajduje on zastosowanie w sytuacji, gdy decyzja odmawiająca przyznania prawa do wypłaty świadczenia była następstwem popełnionego przez organ rentowy błędu. Zgodnie z powołanym przepisem określenie „błąd organu rentowego” obejmuje sytuacje, w których organ rentowy miał podstawy do przyznania świadczenia, lecz z przyczyn leżących po jego stronie tego nie uczynił.

Pojęcie błędu obejmuje więc niedopełnienie przez organ rentowy obowiązku działania z urzędu na korzyść osób uprawnionych do świadczeń emerytalnych.

Mając na uwadze fakt, że organ rentowy przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od 1 VI 2018 r. na skutek złożenia wniosku przez odwołującą, a nie wszczął postępowania z urzędu należało wyrównać L. S. emeryturę za okres

od 1 III 2018 r. (tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów do 31 V 2018 r.).

Zdaniem Sądu II-ej instancji wbrew twierdzeniom skarżącego w sprawie nie doszło do naruszenia przepisu art. 129 ustawy emerytalnej. Przepis 129 ust. 1 stanowi, że świadczenie wypłaca się, poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Nie ma on jednak niniejszej sprawie zastosowania skoro na mocy art. 116 ust. 1a to organ rentowy winien był wszcząć z urzędu postępowanie w sprawie emerytury wnioskodawczyni, a więc wniosek L. S. w tej kwestii nie był potrzebny.

Przepis art. 116 ust. 1a, którego naruszenie zarzuca organ rentowy nie jest przepisem procedury, a przepisem prawa materialnego (k. 28 akt). Z literalnego brzmienia tego przepisu wynika obowiązek organu rentowego wszczęcia z urzędu postępowania o emeryturę w sytuacjach w nim wymienionych. Zatem Sąd I-ej instancji prawidłowo ustalił w sprawie, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. nie spełnił wymogów zawartych w tym przepisie.

Mając na uwadze całokształt okoliczności zachodzących w sprawie Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 385 kpc.

SSA Teresa Suchcicka SSA Bożena Szponar – Jarocka SSA Barbara Orechwa - Zawadzka